

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION



AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

A. Gergely András:

Afrika, Kuba, Hungária – Egy életút három kontinense: João António Charomar:

Egy élet, három kontinens

Eredeti közlés/Original publication:

2009, *Antroport.hu*, 3, 2, 7–11. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.208

Dátum/Date: 2013. január/January

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

A. Gergely András: Afrika, Kuba, Hungária – Egy életút három kontinense: João

António Charomar: Egy élet, három kontinens, *AHU MATT*, 2013, **pp. 1–6. old.**,

No. 000.000.208, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Országos nagy könyvtárak

Kulcsszavak/Key words

Afrika-kutatás magyar nyelven, szemle cikk: Charomár sena születésű mozambiki tanár és civiltársadalmi aktivista, könyve interkulturális jellegű (születése: Mozambik, tanulmányai: Kuba majd Magyarország, megtelepülése: Magyarország), életút tényeinek, személyes törekvéseknek, ismeretterjesztésnek (Mozambik, Kuba), a mozambiki iskolaügy segítségével kapcsolatos tájékoztatásoknak és jótékonyásra ösztönző felhívásoknak vegyítése, általa létrehozott civil szervezet: Mozambik Alapítvány (Győr)

African research in Hungarian language, review article: the author of the book Mr. Charomár as a Sena born teacher and civil activist from Mozambique, intercultural characteristics of his book, birth: Mozambique, studies: Cuba, after Hungary, establishment: Hungary, mixture of the events of his life story, his personal aspirations, information about Mozambique and Cuba, information and encourage calls for charity in connection of the assistance for the Mozambican „school-affairs”, civil organization found by him: Mozambique Foundation (Hungary, Győr)

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMENTUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/ writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy le-töltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikaisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MOZAMBIK, KUBA, HUNGÁRIA – INTERKULTURÁLIS TALÁLKOZÁS*

A. Gergely András

A szerény szónak, halkan előadott és finom kételyekkel, visszafogott lelkesültséggel fölvonultatott elszántságnak is megvannak a maga európai, afrikai vagy tengerentúli formái. João António Charomar kötete az interkulturális találkozás, a két vagy három örökség-fonalból szőtt harmónia formájában mutatkozik meg, s ezáltal a legkevésbé sem csupán tengerentúli, hanem inkább interkulturális. Ha lehet távolságtartó, jó szándékú értékelést mondani egyetlen mondatban, úgy fogalmaznék: tudatosan naiv elszántság, türelmes tervszerűség lakozik szavaiban, amelyeket ez a könyv sugároz tova. Azok felé, akiknek legalább a füle és szeme nyitott a másságra, a másik kultúra sajátosságainak értékeire, a védtelen segíteni akarás elszántságára. S ebben nem a képzelgős utópiákra épít, nem a sajtóhangos drámákra, vagy akár elvont metateóriákra, hanem az emberi léptékkal mérhető, a megcselekedhető vállalásra, a képviselőre, a személyes megszólalás hitelességére épít.

Mozambik földje – vagyis a Swáziföld, Zimbabwe, Zambia és Tanzánia határolta tájék, amely keleten az Indiai-óceántól átkarolt, a legendárium szerint a Mussa Al Bique személynévből fogant s nagyjából tíz Magyarországnyi területet jelent –, tíz tartománya tehát egyenként is mintegy országos méretű a mi léptékünk szerint. Innen származik el a szerző, aki Kubában végzi alap- és középfokú tanulmányait, egyetemre már Magyarországon jár, s most a három földről egyszerre szól, egy kötetben, egyetlen íráslendületben...

A könyvet „nem dicsérni jöttem”, sok apró hibája van, dacára karcsúságának. De annál inkább szeretném felmutatni mint példázatot, aminek a szerző is szánta. Példája annak a felismerésnek, belátásnak és ráérzésnek, amelyre afrikai ember, aki nem a bozótosba vagy az esőerdőbe zárva tölti el életét, oly hatékonyan és meglepő módon talál kifejezési alakzatot. Példája tehát a végtelenül szomorkás, de mégis távolságtartó beszédmódra képes deskriptív megjelenítésnek, amely a földrajzos szikárságával mutatja be a körülményeket, a szociológus vagy néprajzos értékszemplélete révén hozza

* João António Charomar: *Egy élet, három kontinens*, Győr, Apodeus Bt., 2007.

közelebb az elbeszél tárgyat, és a lírai szerző szubjektivitásával adja át az egyes szám első személyben fogant tapasztalati tudást.

Charomar húsz éve Magyarországon élő, eredetileg sena nyelven (a bantu nyelvcsalád egyike) beszélő mozambiki személyiség, akinek afrikai környezetében a legtöbben a hét helyi etnikai csoportból származó emberek élnek, a negyedik elemi iskola elvégzése után jutott ahhoz a lehetőséghez, hogy a virulásnak indult szocialista világpolitika révén Kubában folytathassa iskolai tanulmányait (1979-ben), hatszáz társával együtt. A portugál nyelv elsajátításával, a tanulás lehetősége, a társadalmilag hasznos munka végzésének megtanulása mellett az a mögöttes politikai célja volt e feltételnek, hogy mert „volt egy nemzedék, akik felszabadították az országot, és most egy másikra van szükség, akik építik a szocializmust”, megtanulja mindazt, ami majdani eredményességének záloga lehetett.

„Az ESBEC-ben folytatott élet nem csak kitárta előttem a világot, de felelősségtudatra is megtanított. A kubai és a mozambiki nevelés az önfeláldozó lelkületre nevelésben találkozott.”

– írja ezekről az éveiről. Hazautazva egy kis iskola igazgatójává lett, majd egy magyar ösztöndíjat megpályázva, négy társával együtt 1987-ben felsőfokú tanulmányait végezni érkezett Budapestre, ahol aztán berendezkedett, majd Győrben helyezkedett el, és szociális-humanitárius alapítványt hozott létre hazája kisdíákjainak megsegítésére (Mozambik Alapítvány).

A rövid életút-ismertetés itt nem pusztán a szerző népszerűsítését szolgálja. Valójában magyarázat is a kötet természetét illetően, merthogy igen nehéz lenne eldönteni, mely műfajba tartozik maga a szerény opusz. A kisméretű, 64 oldalas kiadvány éppúgy lehetne rövidített és naiv nyíltsággal megfogalmazott elbeszélése egy afrikai srác cikk-cakkos élettörténetének, mint méltó poémája egy hit és értelmiségi elkötelezettség áthatotta mozgalmi aktivitásnak, ahogyan valamely felszínese ismeretterjesztésnek is Mozambikról és Kubáról (mellettük részben a magyar világról is), vagy példabeszéde egy meggyőződéses és jólelkű embernek, aki amióta felnőtté lett, legfőképpen a még gyerek életkorúak támogatására adta fejét.

A kötet tehát a maga el-nem-döntött műfajiságában igen konfúzus, mondhatnám némileg vegyes, de elülső és hátsó borítóján sem ígér többet. S tartalomjegyzéke is azonnal elárulja egyértelműsíthető üzenetét: propaganda szorul a vállalás, mely követőkre épít, s mely közhasznú igyekezettel keresi partnereit ahhoz, hogy megannyi otthon maradt mozambiki fiatal gyermek járhasa be az életút-alakulás hasonló élményét, jusson előbbre az

oktatás–nevelés–értelmiségivé válás pályáján, s hogy hasznára lehessen hazájának, népének, megannyi további rászorulónak.

Nehezen tud mit kezdeni az olvasó a könyv belső hullámmásával. Lexikai szintű leírás (az alapvető tudnivalókkal Mozambikról), élményáryalatú portré (a kubai életről, munkáról, szocialisztikus tónusú életvilág fenntartásáról), valamint a lassan épülő partnerkapcsolati „befektetéseket” illusztráló reklámanyag együttesen van jelen a kötetben a személyesség őszinteségével és a hitbéli (hívó és értelmiségi) feladattudat példázataival. A szerző elszántsága mintája lehetne a kultúrák közötti kitartó és megfontolt építkezésnek, az életvilágok közötti átjárások és áthallások vegyítésének, a hittel és reménnyel teli missziós vállalkozás fura kontrasztjának.

Az olvasó, az Afrika iránt nyitott és némi társadalomtörténeti rálátással gazdálkodó befogadó viszont helyenként leegyszerűsítettnek látja a leírások módját, a narratívák tónusát és a példázatok árnyaltságát. Mintha a szerző tudatosan törekedne arra, hogy a portugál vagy bantu nyelvjárások mellett az esetleg már magyarul is értő mozambiki olvasók fölismerjék a messzire vetődött afrikai ember kínzó elszántságát a segítségnyújtás kötelezettségében, a békés szocializmusból örökölt kollektivistikus élményanyagban, a morális feladattudatban, a „segíteni kíválság” elsőprőben és mesésen naiv vállalkozásában.

Nem kapunk tehát egy újságcikk-töredéknél árnyaltabb olvasatot Mozambik kultúrájáról vagy Kuba szociálpolitikájáról, sem a magyar afrikánizmus áldásos hatásáról vagy a magyarországi afrikaiak „otthonsegítő” politikájáról. De egészében valaminő meglepetés, megszügyenítés lesz a jutalmunk a kötet olvastán: milyen is az, amikor valaki fölismeri, hogy hiten és egzisztencián túl, meggyőződésen és belátáson innen miféle *természetes segíteni akarás* tudja még életre varázsolni magát, amely a környező világunkból megannyi más téren mintha teljességgel kiveszett volna..., s melyre mégis elemi szüksége volt és van az afrikaiak többségének.

Mintha az afrikai típusú szocializmusok ideája, a fejlődésben előrébb sodródott, de visszatekinteni jóindulattal kész szándékok, a humanitárius naivság és a végtelen szükség-pragmatizmus egyvelege dolgozna itt kart karba öltve..., éppen úgy, mint ahogy aszályos vidéken az ajándékba adott néhány korty víz kontrasztosan tovább élni segít, és közben egyúttal fokozza a generálisabb megoldások keresésének igényét.

João António Charomar nem politológus, nem is fejlesztéskutató, sem nem szociológus vagy kulturális antropológus. Tanít, feladatokat keres, iskolát alapít és kivitelez, vállalkozókat kalauzol a küzdőképes vagy reménytelen megélhetési övezetekbe, s maga is tudás- vagy tudatfejlesztési téren érdekelt

személyként *szolgál nemesebb eszméket*, belátási célokat, praktikus befolyásolási kezdeményezéseket. A naiv jólelkűség mögött tehát nincs ott a „magas tudomány” elvontsága, az afrikai fejlesztési térségekben rejlő lehetőségek csáberejének hódoló „akcionalista” törekvés, sem a keresztyéni jótéteményre vállalkozó önhittség. Mintha alaptónusa ennek az életútnak és mai vállalásnak az az örökség lenne, amelyet hazájában, Kubában és Magyarországon kapott. S az a tenni akarás, amelyet a viszonzás belső kényszere szorgalmaz: továbbadni, sokszorozni a kapott segítyt, szíves szándékot, útra vezérlő ajándékot...

Sok helyütt nem több a kötet ennél a célmegfogalmazásnál, s ahol mégis, ott az Afrika iránti érdeklődés szolgáltatásban olyan részletek irányában segít át- és meglátni dolgokat, amelyeket sem futó turistától, sem irgalmas misszionáriustól, sem mérsékeltlen elszánt befektetőtől nem kaphatnánk meg alapanyagként. Lehet ezt kevesellni, s lehet antropológiai nagymonográfiák távolságtartó szöveganyagához hasonlítani a szerző opusát – ez azonban nem cél ebben az esetben, vagy nem biztos, hogy ezt az egyetlen céltételezést lehet és kell érvényesítenünk a kötet mérlegelésekor. Talán olvasóként és morális befogadóként is jobban tesszük, ha nem mást, hanem a könyv alapszándékát tekintjük mércének, és értékelő attitűdünk magának a szerzői intenciónak szól inkább, mint valamely – nem létező, vagy az afrikanista megértő módot is félremagyarázó – literalisztikus normának.

A kötet kiadásával a Mozambiki Oktatásért és Egészségügyért Alapítványt támogatja a kiadó, és minden olvasó, aki hozzájárul ahhoz, hogy a mozambiki hátrányos helyzetű gyerekek elviselhetőbb életet élhessenek – nem feltétlenül Magyarországon, hanem Afrikában, vagy más, akár egyszerre három kontinensen...

(2009, Afrika, Kuba, Hungária – Egy életút három kontinense: João António Charomar: Egy élet, három kontinens, *Antropoport.hu*, 3, 2, 7–11. old.)